

Antibioticumgebruik pluimveesector 2024 en de trends van afgelopen jaren

Publicatiedatum: 29 januari 2025

Dit rapport is opgesteld door de Gezondheidsdienst voor Dieren
(Royal GD) in opdracht van AVINED*

* De antibiotica-aanpak wordt geformuleerd in de werkgroep antibiotica pluimveesector van AVINED. In deze werkgroep zitten vertegenwoordigers van de gehele pluimveesector, de dierenartsen en de diervoedersector: LTO/NOP, NVP, COBK, NEPLUVI, KNMvD, Anevei, Nevedi, AVINED en GD.

AVINED

Het is onze missie om met efficiënte dienstverlening de huidige duurzame en robuuste marktpositie van de Nederlandse pluimveesector verder te versterken. Dit doen we samen met bestuurders en sectorgenoten.

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Registratie antibiotica	3
Rekenmethode	3
De antibiotica-aanpak	3
Samenvatting	4
DEEL 1: VLEESKUIKENSECTOR	5
Vleeskuikenbedrijven	5
Voorschakels in de vleeskuikensector	9
DEEL 2: LEGSECTOR	11
DEEL 3: KALKOENSECTOR	13
DEEL 4: EENDENSECTOR	15
Bijlage 1: registratie antibiotica en rekenmethode pluimveesector	16

Inleiding

De pluimveesector rapporteert jaarlijks over het gebruik van antibiotica in de verschillende (deel)sectoren. Dit rapport over 2024 bevat een overzicht van het gebruik van antibiotica in de pluimveesector in 2024 met, waar beschikbaar, de trend van de afgelopen jaren. Het rapport vermeldt het antibioticumgebruik in de vleeskuikensector, de legsector en de kalkoensector. Hierbij wordt onder andere informatie gegeven over soorten antibiotica (eerste, tweede en derde keuze), de reden van behandelen van de dieren en de leeftijd van de dieren, waarop ze behandeld zijn.

Registratie antibiotica

Alle antibioticaleveringen worden door de dierenarts geregistreerd in de sectorale database Centrale Registratie Antibiotica (CRA). Deze database wordt aangevuld met gegevens over de pluimveebedrijven, de stallen en de (verplaatsingen van) koppels pluimvee, die afkomstig zijn uit de sectorale database voor identificatie en registratie van pluimvee (KIP). De gegevens worden door de pluimveesector gebruikt voor:

- de actuele monitoring van het gebruik van antibiotica,
- de monitoring van de voortgang van de antibiotica-aanpak,
- specifieke analyses voor de antibiotica-aanpak, algemene sectoranalyses en bedrijfsanalyses,
- benchmarkrapporten voor individuele bedrijven: pluimveebedrijven, dierenartsen(praktijken), voerleveranciers, broederijen voor vleeskuikens en opfokorganisaties voor opfok ouderdieren.
- publieke verantwoording middels de jaarlijkse sectorrapportage.

De pluimveesector deelt de anonieme antibioticumaflevergegevens met de Stichting Diergeneesmiddelenautoriteit (SDa). De SDa brengt jaarlijks een rapportage uit van het antibioticumgebruik in de verschillende veehouderijsectoren. Meer informatie over de registratie vindt u in de bijlage.

Rekenmethode

Tenzij anders aangegeven zijn de gegevens in dit rapport berekend volgens de DDDAs methode (zie bijlage). Deze methode gaat uit van geleverde kilogrammen antibiotica en een gewicht volgens groeicurve van de dieren. De pluimveesector heeft deze rekenwijze in een Standard Operating Procedure¹ (SOP) vastgelegd. Deze SOP is voorgelegd aan de Stichting Diergeneesmiddelenautoriteit (SDa) en is door de SDa goedgekeurd.

De antibiotica-aanpak

Vier veehouderijsectoren (runderen, kalveren, varkens en vleeskuikens) hebben eind 2008 een convenant antibioticaresistentie dierhouderij getekend. Het doel van het convenant is beter, minder en transparant gebruik van antibiotica. De pluimveesector heeft in de loop der jaren de antibiotica-aanpak uitgebreid van alleen vleeskuikens naar ook de 'voorschakels' van de vleeskuikenbedrijven en vervolgens ook naar de legsector en de kalkoensector. De antibiotica aanpak is dynamisch en wordt geregeld aangepast n.a.v. besprekingen in de algemene werkgroep antibiotica pluimveesector of in de specifieke sectorwerkgroepen kalkoen, leg en opfok vlees.

In de eendensector bestaat op dit moment geen verplichte registratie van antibiotica. Er is een pilot geweest in 2021 om de gegevens over 2021 in beeld te brengen. In 2024 zijn de gegevens over 2022 en 2023 in beeld gebracht. De rapportage van de cijfers in de eendensector loopt achter bij die in de andere pluimveesectoren omdat, vanwege de vrijwilligheid van de registratie, meer tijd nodig is om de gegevens te verzamelen en te borgen.

---

¹ Zie ook <https://www.avined.nl/antibiotica/sop>

Samenvatting

Vleeskuikensector

Het gebruik van antibiotica op vleeskuikenbedrijven in 2024 was 5,61 DDDAs. Dit is een daling van 16% ten opzichte van 2023. Het gebruik van derde keus middelen in 2024 was 0,03 DDDAs. Het antibioticumgebruik is bij vleeskuikens sinds de start van de antibioticum aanpak in 2009 met 85%² gedaald. Het gebruik van antibiotica bij reguliere kuikens is na een stabiele trend in de afgelopen jaren in 2024 met 13% gedaald.

Het antibioticagebruik bij fok- en vermeerderingsdieren bedroeg 4,10 DDDAs. Dit is een stijging van 12% t.o.v. 2023. In de opfok periode (opfok fok- en vermeerderingsdieren vlees) is het gebruik met 6,49 DDDAs 17% gestegen ten opzichten van 2023. In de productieperiode (productie fok- en vermeerderingsdieren) is het antibioticagebruik met 2,68 DDDAs 8% gestegen ten opzichte van 2023. Het derde keus middelen gebruik in de opfokfase was 0,06 DDDAs en in de productiefase 0,17 DDDAs.

Tabel 1: DDDAs per bedrijfstype in de vleeskuikensector in 2024

	DDDA _s	DDDA _s 3e Keus
Vleeskuikens	5,61	0,03
Voorschakels vleeskuikensector	4,10	0,13
Fokdieren en vermeerderingsdieren (legperiode)	2,68	0,17
Opfok fok- en opfok vermeerderingsdieren (vlees)	6,49	0,06

Legsector

Het gemiddelde gebruik van antibiotica op alle pluimveebedrijven in de legsector is laag: 2,11 DDDAs in 2024. Ten opzichte van 2023 is het gebruik gestegen met 30%.

- Bij leghennen is het gebruik in 2024 met 38% gestegen naar 1,86 DDDAs.
- Bij opfok leghennen is het gebruik in 2024 met 6% gestegen naar 2,41 DDDAs.
- Bij productie fok- en vermeerderingsdieren is het gebruik met 72% gestegen naar 2,16 DDDAs.
- Bij opfok fok- en vermeerderingsdieren is het gebruik met 26% gestegen tot 12,90 DDDAs.³

Het gebruik van derde keus middelen in de gehele legsector in 2024 was nagenoeg nul DDDAs. Het aandeel van middelen met colistine (2e keuze) in het totale (lage) gebruik van antibiotica bij leghennen is hoog (33%). In 2024 is het gebruik van colistine bij leghennen gestegen met 7% naar 0,62 DDDAs.

Tabel 2: DDDAs per bedrijfstype in de legsector in 2024

	DDDA _s	DDDA _s Colistine
Legsector	2,11	0,47
Leghennen	1,86	0,62
Opfok leghennen	2,41	0,00
Productie fok- en vermeerderingsdieren (leg)	2,16	0,18
Opfok fok- en vermeerderingsdieren (leg)	12,90	0,00

Kalkoensector

De kalkoensector is een kleine sector met 30 bedrijven. Hierdoor kunnen enkele uitschieters forse impact hebben op sectoraal niveau. Het gebruik van antibiotica in de kalkoensector is gestegen met 19% t.o.v. 2023 en bedroeg 10,14 DDDAs. Het derde keus middelen gebruik liet in 2024 een stijging zien van 61%, en bedraagt 0,88 DDDAs.

Ten opzichte van 2011 is er in de kalkoensector tot en met 2024 een reductie van 81%, gerekend in de oude sectormethode (DD/DJ).

² Berekening van reductie bij vleeskuikens in DDDAs ten opzichte van DDDA_{NAT}

³ Dit betreft een heel klein aantal bedrijven, waardoor individuele bedrijfsproblemen een grote invloed hebben op het getal van de deelsector.

DEEL 1: VLEESKUIKENSECTOR

De vleeskuikensector in 2024 bestaat uit 1.061 actieve pluimveebedrijven (op locatieniveau):

- Bedrijven met vleeskuikens: 792
- Bedrijven met opfok fok- en vermeerderingsdieren: 88
- Bedrijven met productie fok- en vermeerderingsdieren: 181

Vleeskuikenbedrijven

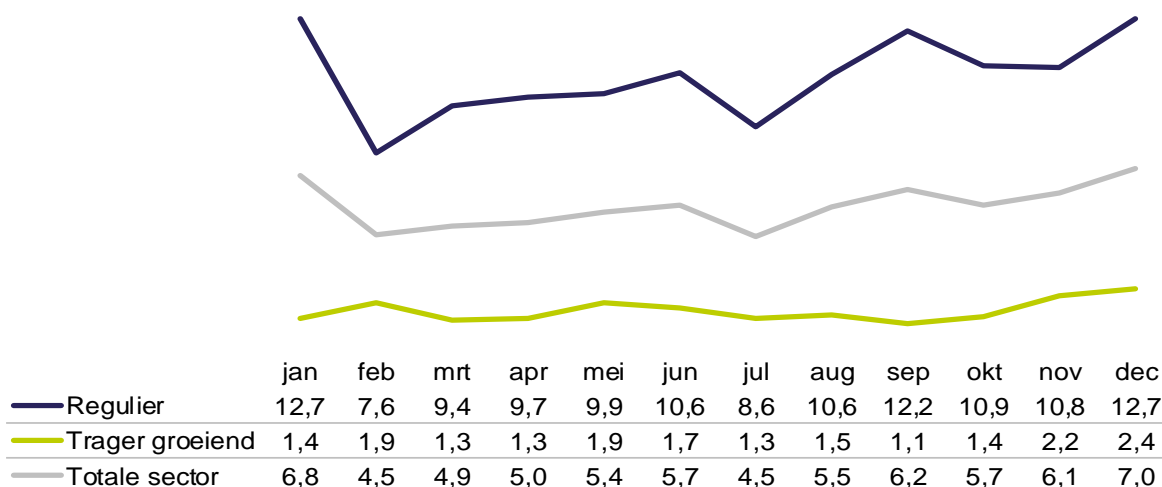
Antibioticumgebruik

Het gebruik van antibiotica bij vleeskuikenbedrijven in 2024 bedroeg 5,61 DDDA_S. In 2024 is het gebruik van antibiotica gedaald ten opzichte van 2023 met 16%. Ten opzichte van de start van de antibioticamonitoring bedraagt de reductie 85% ten opzichte van de DDDA_{NAT} in 2009.

Tabel 3: Trend antibioticumgebruik vleeskuikenbedrijven⁴

Jaar	DDDA _{NAT}	t.o.v. 2009 (DDDA _{NAT})	DDDA _S	t.o.v. voorgaand jaar (DDDA _S)	gemiddeld behandelgewicht (gram)
2009	36,76				
2010	23	-37%			
2011	21	-43%			
2012	18,48	-52%			
2013	13,66	-65%			
2014	15,76	-57%	17,1		1003,1
2015	14,59	-60%	14,2	-17,0%	1085,3
2016	10,19	-72%	10,6	-25,2%	1000,7
2017	9,4	-74%	10,3	-2,7%	976,1
2018	10,13	-72%	10,1	-2,7%	1084,4
2019	9,9	-73%	9,6	-4,4%	1081,3
2020	9,26	-75%	9,4	-2,3%	1067,3
2021	6,33	-83%	6,9	-26,4%	1013,9
2022	5,84	-84%	6,5	-5,5%	1022,8
2023	6,9	-81%	6,7	2,6%	1104,9
2024	n.t.b. ⁴	n.t.b. ⁴	5,6	-16,3%	954,1

Grafiek 1: Gemiddelde aantal dagdoseringen per dierjaar (DDDA_S) in 2024 per maand

⁴ Het gemiddeld behandelgewicht is één van de oorzaken dat de DDDA_S verschilt ten opzichte van de DDDA_{NAT}, omdat bij de DDDA_{NAT} met een standaard gewicht van 1000 gram wordt gerekend, en bij de DDDA_S met groeicurvegewichten. De berekening in DDDA_{NAT} wordt uitgevoerd door de SDA op basis van een dataset uit de database CRA. Het rapport van de SDA met het getal over 2024 volgt in voorjaar van 2025. Daarom wordt in tabel 2 n.t.b. vermeld in de rij van het jaar 2024.

Gebruik naar soort ras (trager groeiend versus regulier)

Trager groeiende⁵ vleeskuikens scoren gemiddeld een lager DDDA_s getal dan reguliere vleeskuikens. Berekend naar levensdagen (de totale hoeveelheid dagen dat kuikens in Nederland in 2024 hebben geleefd) is 55% van de kuikens van een trager groeiend ras⁶. Ook reguliere vleeskuikens worden voor een groot deel zonder gebruik van antibiotica grootgebracht. Van alle stalkoppels met reguliere vleeskuikens in 2024 heeft 77% geen antibioticum gekregen. Het gebruik van antibiotica bij reguliere kuikens is na een stabiele trend in de afgelopen jaren in 2024 met 13% gedaald.

Tabel 4: DDDA_s naar soort ras per jaar:

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Trager groeiend											
DDDA	4,90	3,55	3,99	4,68	3,77	2,28	2,37	1,73	1,24	1,43	1,63
# stalkoppels	1.387	2.598	5.770	7.097	7.058	6.988	7.735	8.356	8.644	9.159	10.056
# stalkoppels met gebruik	65	144	413	622	669	433	450	376	274	327	442
Percentage stalkoppels zonder antibiotica	95%	94%	93%	91%	91%	94%	94%	96%	97%	96%	96%
Percentage dierdagen	5%	11%	27%	35%	35%	36%	41%	47%	48%	50%	55%
Regulier											
DDDA	17,79	15,56	13,10	13,38	13,46	13,77	14,28	11,49	11,52	12,05	10,54
# stalkoppels	15.061	14.209	11.492	10.163	10.281	9.960	8.986	7.250	6.941	6.453	6.029
# stalkoppels met gebruik	4.926	4.245	3.182	2.972	3.193	3.030	2.696	1.965	1.915	1.781	1.392
Percentage stalkoppels zonder antibiotica	67%	70%	72%	71%	69%	70%	70%	73%	72%	72%	77%
Percentage dierdagen	95%	89%	73%	65%	65%	64%	59%	53%	52%	50%	45%

Gebruik naar soort middel

Het gebruik van derde keus middelen in 2024 was 0,03 DDDA_s. Sinds 2014 is het derde keus middelen gebruik gedaald met 91%. Overigens is het derde keus middelen gebruik in de periode 2011 – 2014 in absolute getallen het meeste gedaald⁷. Het derde keus middelen gebruik bij vleeskuikenbedrijven betreft de groep fluoroquinolonen (in het bijzonder enrofloxacin). De andere derde keus middelen (3^e en 4^e generatie cefalosporinen) worden in de pluimveesector niet gebruikt. Ook het gebruik van de tweede keus middelen is fors gedaald met 69% t.o.v. 2014.

Tabel 5: Gebruik soort middelen (in DDDA_s)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Trager groeiend											
eerste keuze	2,70	2,14	2,99	2,72	2,00	1,28	1,39	1,31	0,90	0,97	1,21
tweede keuze	2,20	1,01	0,93	1,91	1,74	0,99	0,95	0,43	0,34	0,44	0,41
<i>waarvan colistine</i>	0,00	0,00	0,02	0,01	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
derde keuze	0,00	0,40	0,07	0,05	0,02	0,01	0,02	0,00	0,00	0,01	0,01
Regulier											
eerste keuze	8,65	6,85	5,52	6,42	5,89	6,40	6,95	5,81	5,78	5,79	5,15
tweede keuze	8,79	8,54	7,37	6,85	7,42	7,22	7,16	5,61	5,69	6,17	5,34
<i>waarvan colistine</i>	0,05	0,05	0,02	0,02	0,05	0,06	0,05	0,01	0,04	0,03	0,05
derde keuze	0,35	0,17	0,20	0,11	0,15	0,15	0,17	0,08	0,04	0,09	0,05
Eindtotaal	17,09	14,19	10,61	10,33	10,05	9,61	9,39	6,91	6,53	6,70	5,61

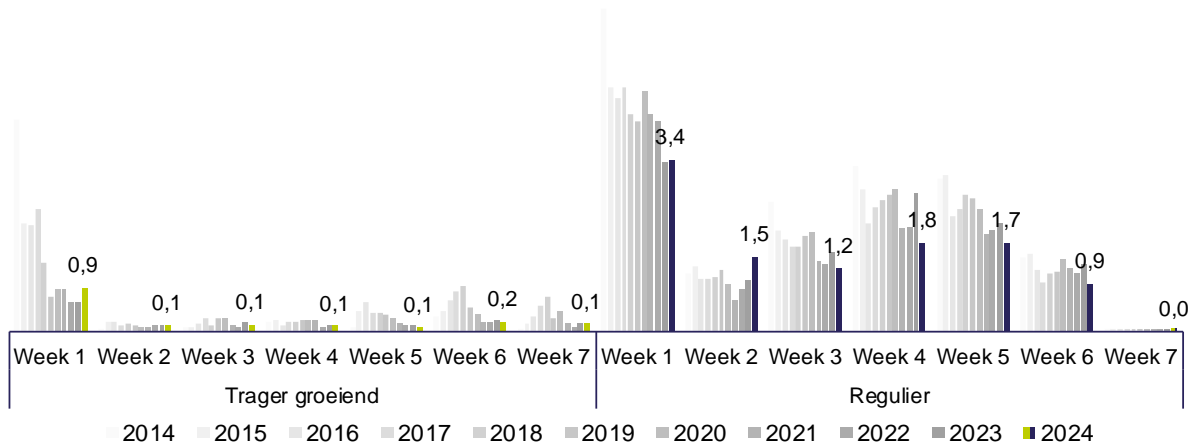
⁵ De trager groeiende rassen zijn Hubbard JA87, Hubbard JA57, Hubbard REDBRO, Ranger Classic (voorheen Ross Ranger), Rowan Ranger, Rowan Rustic Gold, Ranger Gold waarbij de Hubbard-merken het grootste marktaandeel hebben.

⁶ Het percentage trager groeiend ras is op basis van het aantal levensdagen. Als men rekent op percentage koppels of opgezette dieren dan ligt het marktaandeel anders.

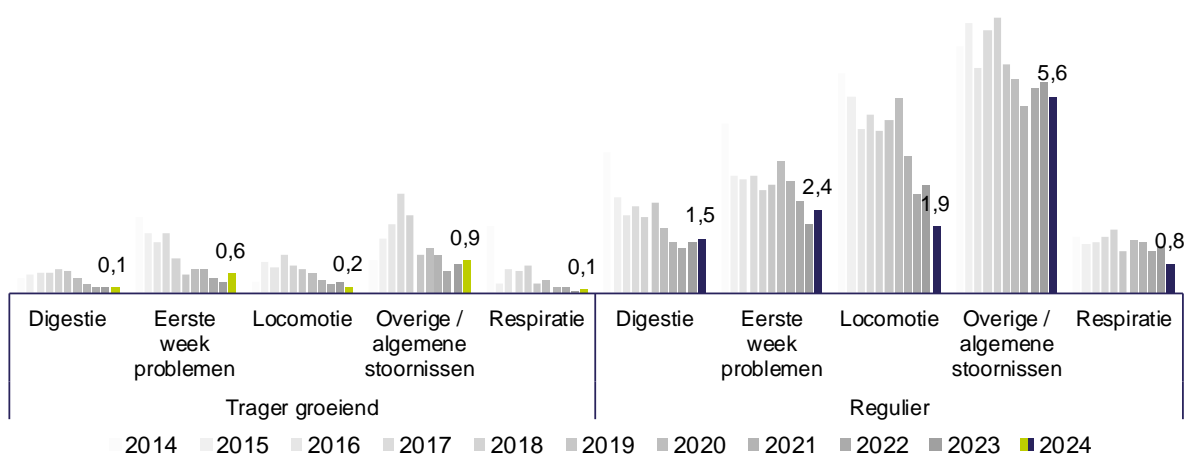
⁷ Het derde keus middelen gebruik daalde in 2011 tot en met 2014 van 2,50 dd/dj naar 0,34 dd/dj (87%). De getallen over deze periode zijn niet te herberekenen naar DDDA_s.

Gebbruik naar leeftijd en reden van behandelen

Grafiek 2: Leeftijd van behandelen per jaar in DDDA_s⁸

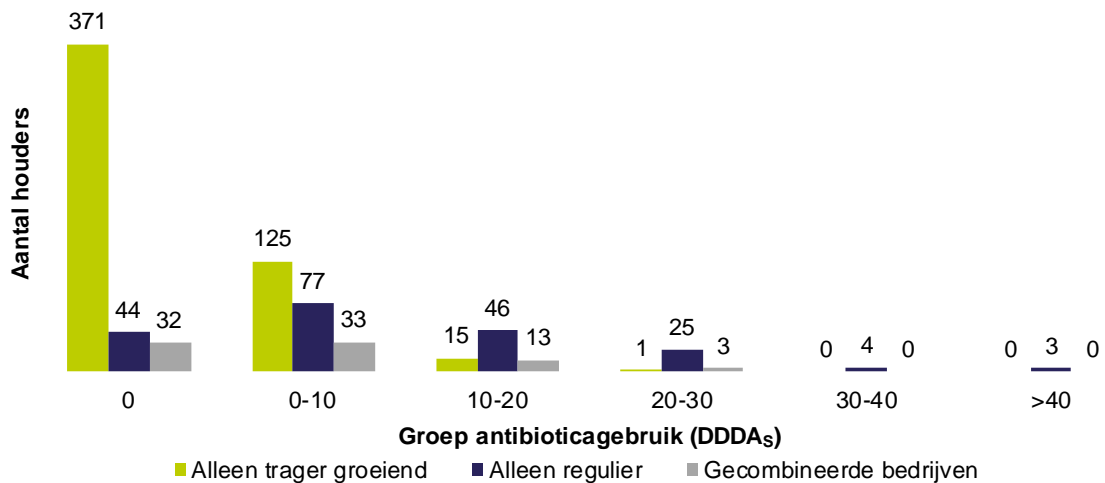
Grafiek 3: Reden van behandelen per jaar in DDDA_s⁹

Gebbruik naar bedrijven

56% van de bedrijven had een DDDA_s van 0,00 in 2024.

Grafiek 4: Spreiding van antibioticumgebruik bij vleeskuikenbedrijven in 2024:

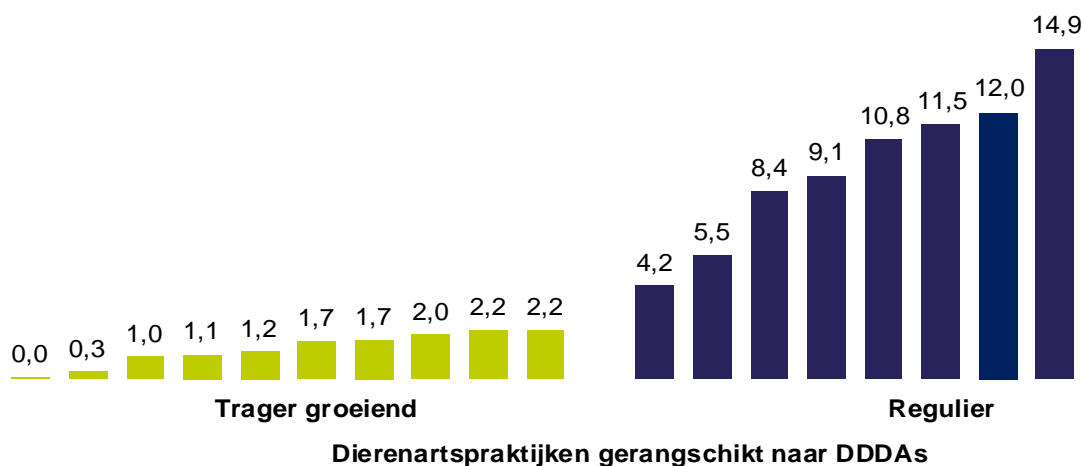
⁸ Het antibioticumgebruik vanaf week 8 en ouder is nagenoeg nul bij trager groeiende vleeskuikens.

⁹ Per behandeling kunnen meerdere diagnoses worden gesteld met meerdere bijbehorende diagnose groepen. Hierdoor kan de som van de DDDA_s van de diagnosegroepen hoger uitkomen dan het totaal DDDA_s per jaar.

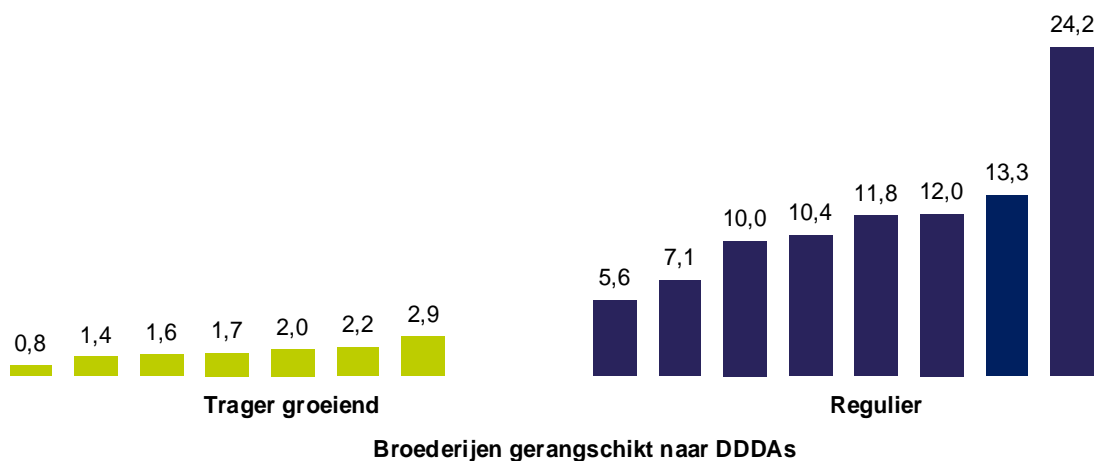
Gebruik naar type leverancier

Onderstaande grafieken tonen voor de grootste dierenartspraktijken, kuikenleveranciers en voerleveranciers het gemiddeld antibioticum gebruik van de vleeskuikenbedrijven die zij bedienen. Gegevens worden alleen getoond indien sprake is van minimaal 1% marktaandeel van de *totale* vleeskuikenpopulatie. Let op: het gaat hier over het gebruik van antibiotica door de klanten van deze leveranciers. De redenen voor het gebruik van antibiotica zijn complex, directe oorzaken voor de relatie tussen leveranciers en het antibioticumgebruik zijn niet aangetoond (zie ook onderzoek kritische succesfactoren¹⁰).

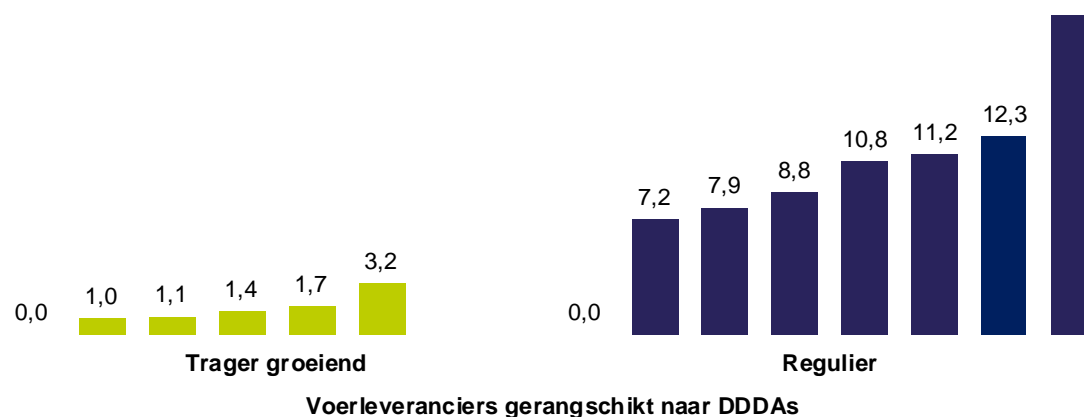
Grafiek 5: gebruik per dierenartspraktijk trager groeiend en regulier in 2024 in DDDAs

Grafiek 6: gebruik per broederij (locatie) trager groeiend en regulier in 2024 in DDDAs

Grafiek 7: gebruik per voerleverancier trager groeiend en regulier in 2024 in DDDAs

¹⁰ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/07/21/onderzoek-naar-kritische-succesfactoren-voor-een-laag-antibiotica-voorschrijfpatroon-van-dierenartsen>

Voorschakels in de vleeskuikensector

Antibioticumgebruik

Productie fok- en vermeerderingsdieren

Het gebruik van antibiotica bij productie fok- en vermeerderingsdieren (legperiode) in de vleeskuikensector bedroeg in 2024 2,68 DDDAs. Dit is een stijging van 8% ten opzichte van 2023. Het gebruik van derde keus middelen in 2024 bedroeg 0,17 DDDAs. Dit is een stijging ten opzichte van 2023 (met 0,15 DDDAs).

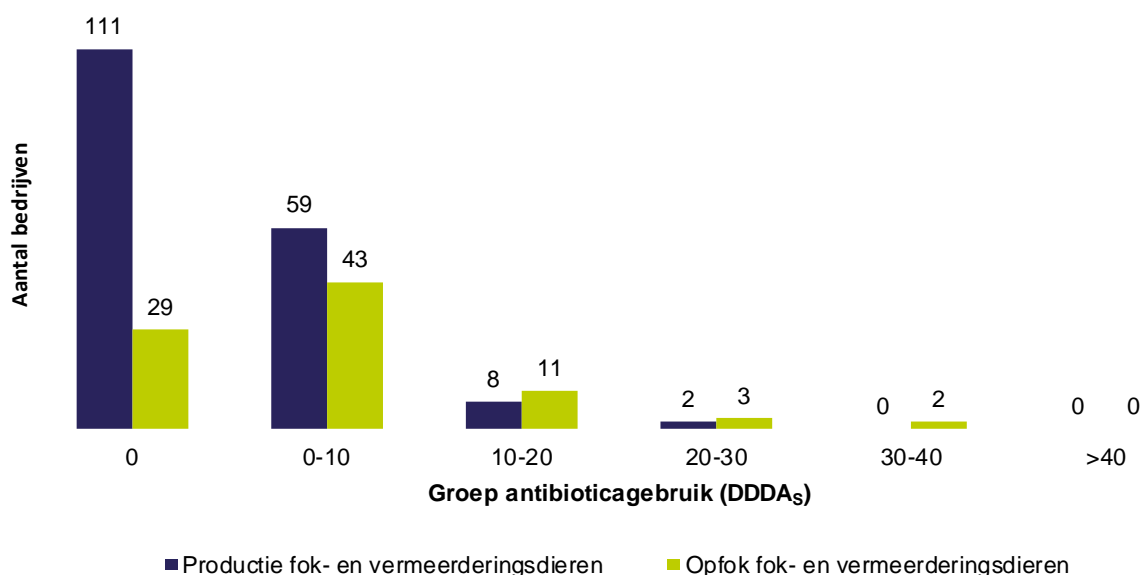
Opfok fok- en vermeerderingsdieren

Het gebruik van antibiotica bij opfok van fok- en vermeerderingsdieren in de vleeskuikensector bedroeg in 2024 6,49 DDDAs, dit is een stijging van 17% ten opzichte van 2023. Van het gebruik is 0,06 DDDAs een derde keus middel. Dit is een daling ten opzichte van 2023 (met 0,04 DDDAs).

Tabel 6: DDDAs per jaar en per bedrijfstype en keuze middel

Bedrijfstype en keuze middel	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Productie fokdieren en vermeerderingsdieren	3,93	2,63	3,37	3,24	2,81	2,31	2,70	1,74	1,65	2,48	2,68
Eerste keus	2,49	1,71	2,26	2,26	1,83	1,46	1,74	1,15	1,41	2,03	1,82
Tweede keus	0,98	0,57	0,55	0,53	0,73	0,73	0,89	0,53	0,18	0,43	0,69
<i>waarvan colistine</i>	0,31	0,02	0,05	0,07	0,05	0,06	0,10	0,02	0,01	0,11	0,05
Derde keus	0,46	0,35	0,57	0,45	0,25	0,12	0,08	0,06	0,05	0,02	0,17
Opfok fok- en opfok vermeerderingsdieren	16,04	12,86	12,45	14,20	15,39	13,52	9,60	7,78	6,75	5,55	6,49
Eerste keus	9,29	6,95	6,86	8,50	8,91	8,49	6,33	5,72	4,26	3,24	3,97
Tweede keus	4,85	4,44	4,03	4,73	6,00	4,78	3,00	1,92	2,47	2,20	2,46
<i>waarvan colistine</i>	0,00	0,00	0,00	0,00	0,05	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,14
Derde keus	1,90	1,47	1,56	0,96	0,48	0,24	0,26	0,14	0,02	0,10	0,06
Jaar totaal alle voorschakels	8,56	7,08	7,17	7,60	7,83	6,73	5,39	4,12	3,67	3,64	4,10

Grafiek 8: Spreiding van antibioticumgebruik tussen bedrijven bij voorschakels in de vleeskuikensector in 2024

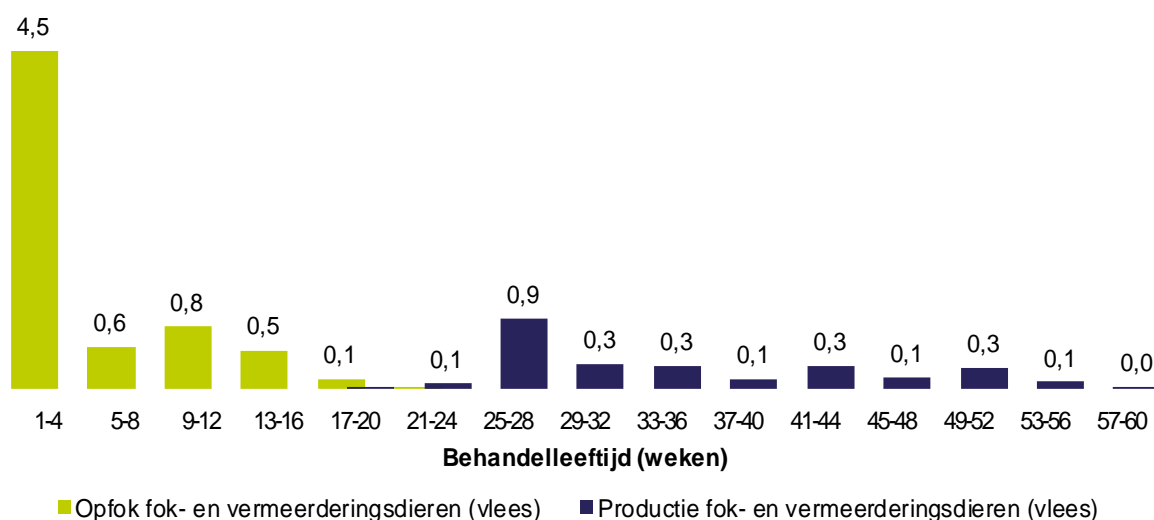
Gebruik naar soort ras (trager groeiend versus regulier)

Tabel 7: gebruik per soort ras bij de voorschakels in de vleeskuikensector in 2024

	DDDA's	percentage dierdagen	Aantal Koppels met antibiotica	Aantal Koppels	Percentage koppels zonder antibiotica
Productie fok- en vermeerderingsdieren	2,68	63%	187	1.132	83%
Trager groeiend	2,86	18%	48	209	77%
Regulier	2,64	82%	139	923	85%
Opfok fok- en vermeerderingsdieren	6,49	37%	278	800	65%
Trager groeiend	3,54	14%	31	129	76%
Regulier	6,97	86%	247	671	63%
Eindtotaal	4,10	100%	465	1.932	76%

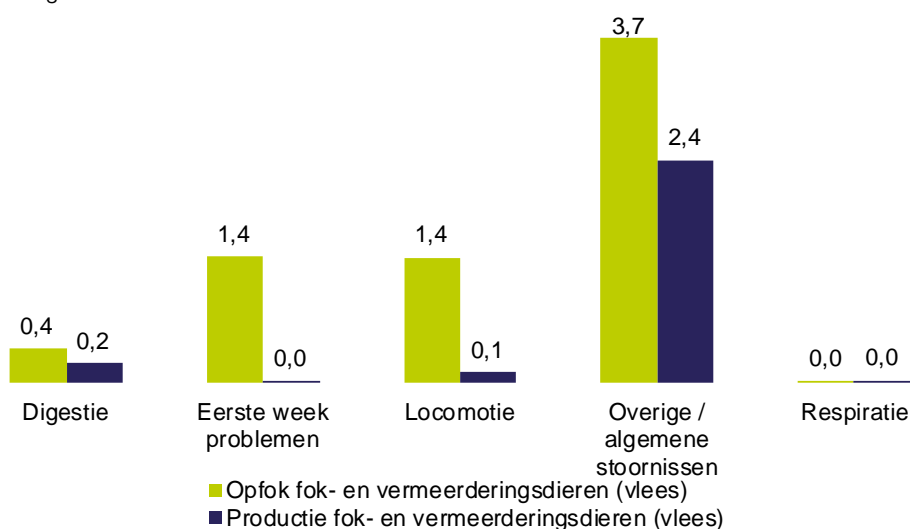
Gebruik naar leeftijd

Grafiek 9: Leeftijd van behandelen bij voorschakels in de vleeskuikensector (per levensweek) in 2024 in DDDA's

Gebruik naar reden van behandelen

Grafiek 10: Reden van behandelen¹¹ bij de voorschakels in de vleeskuikensector in 2024 in DDDA's:

¹¹ Per behandeling kunnen meerdere diagnoses worden gesteld met meerdere bijbehorende diagnosegroepen. Hierdoor zal het de som van DDDA's per diagnosegroep boven de het totaal van deze sector uitkomen.

DEEL 2: LEGSECTOR

In 2024 waren in de legsector 1.055 pluimveebedrijven actief (op locatieniveau):

- bedrijven met leghennen (productie): 811
- bedrijven met opfok leghennen: 158
- bedrijven met productie fok- en vermeerderingsdieren: 48
- bedrijven met opfok fok- en vermeerderingsdieren: 38

Antibioticumgebruik

Het gebruik van antibiotica in de legsector is laag. Het gemiddelde gebruik bij alle pluimveebedrijven in de legsector in 2024 was 2,11 DDDAs. Daarvan was 1,01 een eerste keus middel en 1,10 een tweede keus middel. Het derde keus middelen gebruik was nagenoeg nul. Het hoogste gebruik betreft de bedrijven met opfok van fok- en vermeerderingsdieren. Dit betreft een kleine sector met 38 bedrijven, 25 van deze bedrijven hadden een antibioticumgebruik van nul.

Het aandeel van middelen met colistine (2e keuze) in het totale gebruik van antibiotica bij leghennen is hoog. In 2024 is het gebruik gestegen met 7% naar 0,62 DDDAs.

Tabel 8: Gebruik per bedrijfstype en soort middel en keuze per jaar in DDDAs

Bedrijfstype en keuze middel	Jaar											
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	
Leghennen	0,51	0,64	0,55	0,69	1,28	1,58	1,67	1,30	1,09	1,34	1,86	
Eerste keus	0,25	0,21	0,15	0,18	0,30	0,26	0,35	0,24	0,29	0,30	0,70	
Tweede keus	0,26	0,43	0,40	0,50	0,97	1,32	1,32	1,06	0,80	1,04	1,16	
<i>waarvan colistine</i>	<i>0,16</i>	<i>0,24</i>	<i>0,22</i>	<i>0,31</i>	<i>0,71</i>	<i>1,10</i>	<i>1,05</i>	<i>0,88</i>	<i>0,54</i>	<i>0,58</i>	<i>0,62</i>	
Derde keus	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
Opfok leghennen	1,31	2,51	3,17	2,60	2,31	2,07	1,90	1,66	2,12	2,27	2,41	
Eerste keus	1,14	2,05	2,65	2,10	1,65	1,50	1,36	1,11	1,73	1,65	1,88	
Tweede keus	0,18	0,43	0,48	0,48	0,66	0,56	0,51	0,53	0,39	0,62	0,53	
<i>waarvan colistine</i>	<i>0,00</i>	<i>0,00</i>	<i>0,00</i>	<i>0,02</i>	<i>0,10</i>	<i>0,05</i>	<i>0,00</i>	<i>0,00</i>	<i>0,00</i>	<i>0,00</i>	<i>0,00</i>	
Derde keus	0,00	0,03	0,04	0,03	0,00	0,01	0,02	0,01	0,00	0,00	0,00	
Fok- en vermeerderingsdieren	3,29	2,62	3,50	3,81	3,81	4,82	2,62	2,21	2,09	1,26	2,16	
Eerste keus	1,06	1,12	1,24	1,24	1,15	2,99	1,69	1,10	1,20	0,38	0,82	
Tweede keus	2,15	1,48	2,26	2,52	2,62	1,60	0,93	1,08	0,89	0,85	1,27	
<i>waarvan colistine</i>	<i>0,22</i>	<i>0,24</i>	<i>0,73</i>	<i>0,89</i>	<i>1,24</i>	<i>0,38</i>	<i>0,19</i>	<i>0,07</i>	<i>0,24</i>	<i>0,31</i>	<i>0,18</i>	
Derde keus	0,08	0,01	0,00	0,05	0,03	0,23	0,00	0,03	0,00	0,03	0,07	
Opfok fok- en opfok vermeerdering	4,36	4,89	8,01	6,28	6,35	7,28	5,03	10,65	12,97	10,27	12,90	
Eerste keus	2,80	2,93	3,54	3,42	4,35	4,38	3,82	0,57	3,14	4,16	6,41	
Tweede keus	1,57	1,47	4,47	2,12	2,00	2,72	1,22	10,08	9,29	6,11	6,49	
<i>waarvan colistine</i>	<i>0,00</i>	<i>0,00</i>	<i>0,69</i>	<i>0,00</i>	<i>0,00</i>	<i>0,00</i>	<i>0,00</i>	<i>0,00</i>	<i>0,00</i>	<i>0,00</i>	<i>0,00</i>	
Derde keus	0,00	0,49	0,00	0,74	0,00	0,18	0,00	0,00	0,54	0,00	0,00	
Eindtotaal	0,75	1,13	1,21	1,23	1,61	1,82	1,77	1,50	1,44	1,62	2,11	

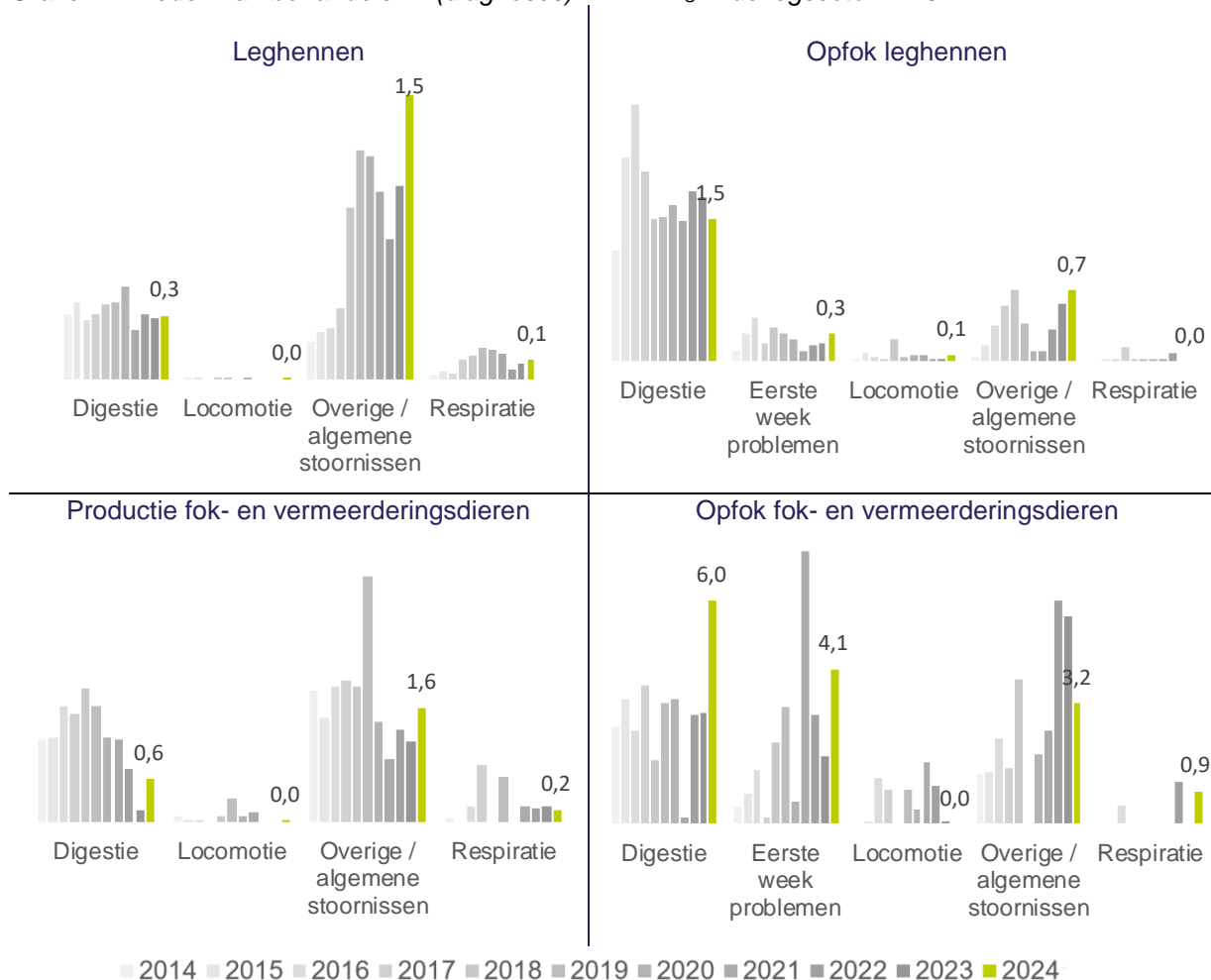
Naar leeftijd van behandelen

Tabel 9: de leeftijd van behandelen in DDDA_s in de legsector in 2024

Behandel- week	Opfok fok- en vermeerdering	Opfok leghennen	Behandel- week	Productie fok- en vermeerdering	Leghennen
1-4	6,47	0,61	21-24	0,22	0,10
5-8	5,65	1,49	25-28	0,05	0,12
9-12	0,23	0,16	29-32	0,11	0,13
13-16	0,09	0,08	33-36	0,35	0,11
17-20	0,46	0,07	37-40	0,08	0,14
			41-44	0,23	0,10
			45-48	0,06	0,11
			49-52	0,07	0,11
			53-56	0,10	0,08
			57-60	0,00	0,10
			61-64	0,21	0,13
			65-68	0,16	0,09
			69-72	0,00	0,07
			73-76	0,00	0,06
			77-80	0,13	0,12
			81-84	0,26	0,09
			85-88	0,07	0,08
			89-92	0,00	0,03
			93-96	0,00	0,04
			97-100	0,00	0,01

Naar reden van behandelen

Grafiek 11: reden van behandelen¹² (diagnoses) in DDDA_s in de legsector in 2024

¹² Per behandeling kunnen meerdere diagnoses worden gesteld met meerdere bijbehorende diagnosegroepen. Hierdoor zal het de som van DDDA_s per diagnosegroep boven de het totaal van deze sector uitkomen.

DEEL 3: KALKOENSECTOR

De kalkoensector bestond in 2024 uit 30 actieve kalkoenbedrijven (unieke locaties¹³). Vanwege het geringe aantal bedrijven kunnen enkele uitschieters forse impact hebben op sectoraal niveau.

Antibioticumgebruik

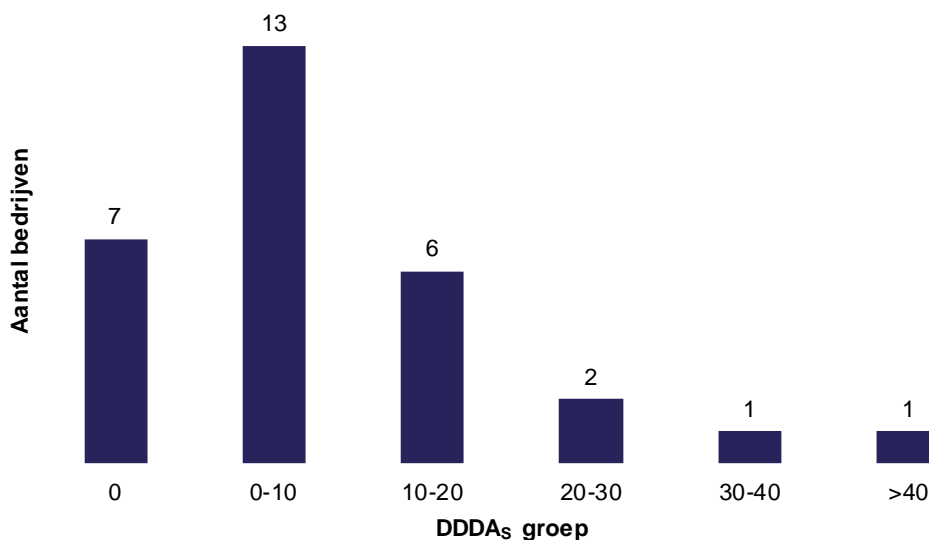
Het gebruik van antibiotica bij kalkoenbedrijven in 2024 bedroeg 10,14 DDDA_S. Dit is een stijging van 19% ten opzichte van 2023. De stijging van het derde keus gebruik bedraagt in 2024 61%. Voor kalkoenen kunnen de cijfers van vóór 2016 niet worden berekend in DDDA_S. Wanneer de cijfers van 2024 met de dd/dj methode worden berekend bedraagt de daling 81% ten opzichte van 2011.

Trend per jaar

Tabel 10: Ontwikkeling dd/dj (oude sectormethode) en DDDA_S in de kalkoensector¹⁴

Jaar	dd/dj totaal	Reductie t.o.v. 2011	DDDA _{NAT}	t.o.v. voorgaand jaar (DDDA _{NAT})	DDDA _S	DDDA _S reductie t.o.v. dd/dj 2011	Gemiddeld behandelgewicht (gram)
2011	77,2	-					
2012	67,6	-12%					
2013	53,1	-31%	29,4				
2014	41,3	-47%	30,7	5%			
2015	45,3	-41%	35,9	17%			
2016	34,4	-55%	26,4	-26%	26,79	-65%	5639
2017	22,3	-71%	20,2	-24%	19,25	-75%	5500
2018	24,9	-68%	20,6	2%	20,45	-74%	4810
2019	22,6	-71%	22,3	8%	19,70	-74%	5415
2020	12,5	-84%	13,6	-39%	8,52	-89%	7896
2021	18,8	-76%	13,0	-5%	12,19	-84%	6023
2022	15,5	-80%	9,2	-29%	13,72	-82%	4810
2023	11,2	-86%	6,1	-34%	8,50	-89%	4692
2024	14,8	-81%	n.t.b.	n.t.b.	10,14	-87%	5379

Grafiek 12: spreiding van antibioticumgebruik bij kalkoenbedrijven in 2024¹⁵

¹³ Dit zijn unieke kipnummers; Aparte opfok- en afmestlocaties worden als afzonderlijke bedrijven geteld

¹⁴ De SDA heeft geen gegevens van vóór 2013 en daarom is de verdere historie weergegeven op basis van sectorale cijfers berekend in dd/dj.

¹⁵ Let op: in de kalkoensector is er sprake van een klein aantal bedrijven en veel verschillende houderijvormen. Zo zijn er bedrijven die alleen kalkoenen opfokken of alleen afmesten of beiden op verschillende locaties. Dit maakt het lastig om het antibioticumgebruik tussen bedrijven goed te vergelijken.

Gebruik naar soort middel

Tabel 11: gebruik per soort antibiotica en sexe per jaar in de kalkoensector in DDDA_s.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Eerste keus	12,96	7,54	9,02	8,51	4,80	5,57	4,74	4,60	4,52
Hanen	15,56	10,34	11,09	11,02	6,11	6,25	5,22	5,75	5,09
Hennen	8,99	3,46	5,57	4,55	2,91	4,64	4,04	3,59	4,03
Tweede keus	11,64	9,73	10,26	9,53	3,08	5,90	7,96	3,36	4,74
Hanen	13,17	12,89	12,50	11,92	4,27	6,60	6,60	4,31	4,85
Hennen	9,32	5,12	6,53	5,77	1,36	4,95	9,94	2,53	4,64
Derde keus	2,19	1,99	1,18	1,66	0,63	0,72	1,02	0,55	0,88
Hanen	2,61	2,88	1,31	1,70	0,79	0,73	0,71	0,39	0,26
Hennen	1,54	0,68	0,95	1,60	0,41	0,70	1,46	0,68	1,40
Totaal	26,79	19,25	20,45	19,70	8,52	12,19	13,72	8,50	10,14

Gebruik naar leeftijd van behandelen

Het antibioticumgebruik per week wordt weergegeven in de onderstaande tabel. Hanen werden vooral behandeld tot een leeftijd van 20 levensweken. Hennen worden overigens eerder geslacht dan hanen.

Tabel 12: gebruik per behandelleeftijd bij kalkoenen in DDDA_s in 2024

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Week 1-4	7,66	6,91	8,26	8,07	1,58	4,57	6,22	3,71	4,66
Week 5-8	9,66	6,50	7,27	5,65	2,87	3,14	3,90	2,48	2,34
Week 9-12	5,04	2,74	2,21	2,45	1,66	1,96	1,38	1,43	1,18
Week 13-16	3,17	2,01	1,89	2,29	1,21	1,42	1,37	0,48	1,01
Week 17-20	1,24	1,09	0,80	1,23	1,17	1,01	0,83	0,32	0,74
Week 21-24	0,02	0,00	0,02	0,02	0,04	0,07	0,02	0,09	0,21
Totaal	26,79	19,25	20,45	19,70	8,52	12,19	13,72	8,50	10,14

Gebruik naar reden van behandelen

Tabel 13: gebruik per diagnosegroep en sexe in DDDA_s in 2024 bij kalkoenen¹⁶

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Digestie	17,53	10,81	12,42	12,56	3,74	6,17	7,91	4,84	5,55
Hanen	20,88	14,42	15,34	16,09	4,87	6,28	5,67	6,07	5,26
Hennen	12,42	5,56	7,57	6,98	2,12	6,02	11,16	3,76	5,80
Eerste week problemen	0,23	0,55	0,05	0,33	0,04	0,31	0,12	0,15	0,09
Hanen	0,29	0,93	0,04	0,29	0,06	0,19	0,00	0,12	0,10
Hennen	0,13	0,00	0,07	0,38	0,00	0,49	0,30	0,17	0,08
Locomotie	3,18	2,94	2,62	3,31	1,75	2,17	1,02	0,33	0,49
Hanen	4,38	4,38	4,07	4,55	2,65	3,00	1,24	0,45	0,52
Hennen	1,34	0,85	0,21	1,34	0,44	1,05	0,71	0,23	0,47
Overige / algemene stoornissen	3,88	6,37	7,30	3,82	2,07	3,15	4,95	3,36	4,40
Hanen	3,99	7,59	7,89	3,90	2,29	3,91	5,58	3,84	4,98
Hennen	3,73	4,60	6,32	3,70	1,76	2,12	4,03	2,94	3,91
Respiratie	5,65	4,99	5,02	4,22	2,61	1,80	1,00	0,14	0,28
Hanen	5,74	7,07	6,21	4,80	3,21	2,35	1,21	0,27	0,39
Hennen	5,52	1,97	3,05	3,30	1,73	1,06	0,70	0,03	0,19
Totaal	26,79	19,25	20,45	19,70	8,52	12,19	13,72	8,50	10,14

¹⁶ Er kan ook antibiotica ingezet zijn in de eerste levensweek, in een andere diagnosegroep als "eerste week problemen". Per behandeling kunnen meerdere diagnoses worden gesteld met meerdere bijbehorende diagnosegroepen. Hierdoor zal het de som van DDDA_s per diagnosegroep boven de het totaal van deze sector uitkomen.

DEEL 4: EENDENSECTOR

In de eendensector bestaat op dit moment geen verplichte registratie van antibiotica. Er is een pilot geweest in 2021 om de gegevens over 2021 in beeld te brengen. In 2024 zijn de gegevens over 2022 en 2023 in beeld gebracht. De rapportage van de cijfers in de eendensector loopt achter bij die in de andere pluimveesectoren omdat, vanwege de vrijwilligheid van de registratie, meer tijd nodig is om de gegevens te verzamelen en te borgen. Om deze reden wordt in dit hoofdstuk alleen de gegevens tot en met 2023 getoond.

Het gebruik van antibiotica in de eendensector is laag. Het gemiddelde gebruik bij alle pluimveebedrijven in de eendensector in 2023 was 0,50 DDDAs

Tabel 14: gebruik per schakel per jaar in de eendensector in DDDAs en het aantal houders

	2021	2022	2023
DDDA's			
Vleeseenden	1,10	0,70	0,42
Opfok vermeerderingsdieren (eend)	1,10	0,00	1,02
Vermeerderingsdieren (eend)	0,00	3,08	1,32
Aantal Houders			
Vleeseenden	42	41	37
Opfok vermeerderingsdieren (eend)	3	3	2
Vermeerderingsdieren (eend)	8	8	7
Totaal DDDAs	1,01	0,85	0,50
Totaal Aantal Houders	53	52	46

Tabel 15: gebruik per schakel per jaar in de eendensector in DDDAs naar keuze middel

	2021	2022	2023
Eerste keus	0,11	0,08	0,17
Vleeseenden	0,12	0,00	0,06
Opfok vermeerderingsdieren (eend)	0,00	0,00	1,02
Vermeerderingsdieren (eend)	0,00	1,16	1,32
Tweede keus	0,90	0,77	0,32
Vleeseenden	0,98	0,70	0,36
Opfok vermeerderingsdieren (eend)	1,10	0,00	0,00
Vermeerderingsdieren (eend)	0,00	1,92	0,00
Derde keus	0,00	0,00	0,00
Vleeseenden	0,00	0,00	0,00
Opfok vermeerderingsdieren (eend)	0,00	0,00	0,00
Vermeerderingsdieren (eend)	0,00	0,00	0,00
Totaal	1,01	0,85	0,50

Bijlage 1: registratie antibiotica en rekenmethode pluimveesector

Registratie van antibiotica

In de pluimveesector registreren dierenartsen de antibioticavoorschriften en -leveringen met de bijbehorende diagnoses en koppelbeelden in de database CRA. Deze gegevens worden aangevuld met de gegevens uit het Koppel Informatiesysteem Pluimvee (KIP), waarin pluimveebedrijven de bedrijfsgegevens, stalgegevens en alle verplaatsingsgegevens van pluimvee melden.

- Vanaf 2011 hebben dierenartsen de antibioticavoorschriften (en nog niet de leveringen) van alle vleeskuikenbedrijven geregistreerd. Vanaf 2014 zijn ook alle leveringen volledig in de database CRA geregistreerd.
- Vanaf 2012 hebben de dierenartsen alle antibioticavoorschriften voor de andere pluimveebedrijven in de vleeskuikensector (voorschakels) en voor alle pluimveebedrijven in de legsector geregistreerd. Vanaf 2014 zijn ook alle antibioticaleveringen volledig in de database CRA geregistreerd.
- Vanaf 2011 zijn in de kalkoensector alle voorschriften geregistreerd. De kalkoensector is eind 2015 van een registratie via Excelbestanden overgegaan naar een registratie in CRA. Vanaf 2016 zijn alle antibioticaleveringen en alle verplaatsingen aanwezig in de database CRA.

Achtergrond wijziging rekenmethode

De pluimveesector heeft in overleg met de Stichting Diergeneesmiddelenautoriteit (SDa) besloten per juli 2017 de rekenmethode aan te passen. Voorheen gebruikte de sector een methode waarbij het aantal behandeldagen (kuurduur maal aantal dieren dat de behandeling kreeg) voor het pluimvee werd gerelateerd aan het aantal levensdagen van de dieren (leeftijd maal aantal dieren). Het nadeel van deze methode was dat verondersteld werd dat de dierenarts zich strikt aan de standaard normdoseringen hield, terwijl een dierenarts om meerdere redenen hiervan kan afwijken. Deze rekenmethode gaf wel een goed beeld van het aantal dagen antibioticabelasting op een bedrijf zonder dat afwijkingen ten opzichte van een standaarddosering, of niet gebruikte restantverpakkingen daar invloed op hadden.

De SDa gebruikt een methode waarbij gerekend wordt met het daadwerkelijk aantal geleverde kilogrammen antibiotica en een normdosering. De hoeveelheid antibiotica wordt dan gerelateerd aan het aantal aanwezige kilogrammen dier (aantal dieren maal het gemiddelde gewicht van de dieren). Het nadeel van deze methode is dat niet uitgegaan wordt van het gewicht van de dieren ten tijde van de behandeling, maar van een gemiddeld standaardgewicht. Dit kan op bedrijfsniveau tot forse onder- of overschattingen van het antibioticumgebruik leiden.

De nieuwe methode is een combinatie van de bovenstaande methoden. Er wordt uitgegaan van de daadwerkelijk geleverde kilogrammen antibiotica en er wordt rekening gehouden met het gewicht van de dieren tijdens de behandeling. Het behandelgewicht wordt bepaald aan de hand van vastgestelde vastgestelde groeicurve per soort pluimvee.

De rekenwijze met alle aannames en formules is vastgelegd in een standard operating procedure (SOP) die is goedgekeurd door de SDa. De SOP is te vinden op www.avined.nl/antibiotica/sop. Het nieuwe getal heet op bedrijfsniveau het DDDA_F. Dit staat voor Defined Daily Dosage Animal Farm. Hetzelfde getal op sectorniveau heet DDDA_S. Dit staat voor Defined Daily Dosage Animal Sector.